

täydellistä vaikenemista sukupuolen merkityksestä politiikassa. Tämänkin puutteen voi oikeastaan palauttaa takaisin metodiin: ekvivalenssiketju esimerkiksi oppositiomielenosoittajan, huliigaanin, mummelin (*kakaja-to polounnaja babka*) ja mielisairaana välillä mahdollistaa opposition demonisoinnin mutta ei koskaan nosta esiin kahta oleellista kysymystä. Ensinnäkin miksi oppositiomielenosoittaja on mies mutta mummeli nainen? Tämän lisäksi pitäisi vielä kysyä, mitä tämä ”mummeli” merkitsee? Riittääkö, että se demonisoi opposition? Mijnsenin analyysissä ekvivalenssiketju ja konstitutiivinen ulkopuolinen asettavat rajan vallan ja opposition välille, mutta se ei enää kykene analysoimaan ulossuljettujen sisäistä moninaisuutta, sillä ulossuljetun ainoa funktio on taata vallalle sen identiteetti vastakohtaan avulla. Mijnsenin metodi ohittaa kysymyksen poliittisen kommunikaation tilasta ja mahdollisuuksista Venäjällä. Kysymys Našin diskursiivisista keinoista ei mielestäni voi olla

irallinen perustavanlaatuisemmasta kysymyksestä, joka koskee sellaisen poliittisen perusteita, jossa merkittävimmät kädenväännöt tehdään ”zombien” ja ”mummeliin” avulla.

Mijnsenin kirjan hedelmällisin puoli on sen rikas materiaali, joka mahdollistaa niin syvän analyysin kuin kriittisen lukuelämyksen. Kirja ravistelee esittämään uusia kysymyksiä Venäjän politiikan tilasta, nuorison suhteesta politiikkaan ja ylhäältä ohjatun nuorisopoliittikan mahdollisuuksista herättää kansalaisyhteiskuntaa ja sosiaalista vastuuntuntoa.

Julkaisun *The Quest for an Ideal Youth in Putin's Russia* toinen osa, jonka arvio ilmestyy seuraavassa *Idäntutkimus*-lehdessä, lähestyy Našia poliittisen kommunikaation kautta. Vastaako se kysymykseen tiedon ja totuuden määrittämisestä ja käsityksistä julkisessa sfäärissä Našin kontekstissa? Entä politiikan ja sukupuolen välisistä suhteista?

Jaakko Turunen

Sukupuolesta ja etnisistä identiteeteistä Kaukasuksella

Ulrike Ziemer: *Ethnic Belonging, Gender, and Cultural Practices. Youth Identities in Contemporary Russia*. Stuttgart: ibidem-Verlag, 2011.

Saksalais-englantilainen, brittiläisessä CEELBAS-ryhmässä (Centre for East European Language-Based Area Studies) toimiva Ulrike Ziemer on tehnyt kenttätöitä historiallisesti ja ajankohtaisesti äärimmäisen kiehtovalla seudulla, eteläisellä Venäjällä, vieläpä kahdella toisiinsa maantieteellisesti kytkeytyvällä alueella itsenäisen Mustanmeren ja sen vuoristojen tienoilla. *Krasnodar kraissa*

kyse on diasporisesta ryhmästä, jolla on pan-armenialaisuudeksi kutsuttu yhteys muihin armenialaisiin väestönsiin moninaisten rajojen toisilla puolin. Tilanne on hyvin erilainen Adygeiskissä, sillä Adygeian tasavallassa alkuperäisväestö on jäänyt etniseksi vähemmistöksi ”omassa” maasaan. Toisiinsa näitä eri tahoilla asuvia ryhmiä yhdistää Ziemerin suprakaukasialaisuudeksi kutsuttu identiteetti, joka keskinäisen yhteisyyden ja samankaltaisuuden lisäksi rakentaa eroa, jakoa venäläisiin ja venäläisyyteen. Kolmannella tasolla esiin nousee myös kosmopoliittisuus, jolla kurkotetaan kauas yli Venäjän ja

entisen Neuvostoliiton rajojen.

Ulrike Ziemer esittelee alaan kuuluvat käsitteistöt ja teorit asiantuntevasti. Hän nojaa *grounded theory*-lähestymistapaan, jossa keskeistä on myös empirian ja analyysin prosessimaisuus. 2000-luvun alkupuolella tehty, yhteensä kahdeksan kuukauden kenttämätkat noudattavat feminististen etnografian käytäntöjä; haastatteluvastaan Ziemer puhuu tutkimuskumppaneina. Häntä kiinnostavat teot, käytännöt ja maneerit, joiden hän katsoo kiteyttävän sekä rakenteita että identiteettejä.

Analyysi alkaa kuitenkin katsoa etniseen politiikkaan neuvostokaudella ja sen jälkeisellä transitiokaudella, jota ei todellakaan voi pitää edistysaskeleena, avautumisena kohti Eurooppaa ja maailmaa tai ihmisoikeuksien ja kulttuuristen moninaisuuksien kunnioitusta. Tutkimus luo siten myös kuvaa Venäjästä yhtenä maailman suurimpana muuttomaana, jonne saavutaan ja josta lähdetään tai jota kautta kuljetaan kaukaa ja kauas. Jatkuvasti muuttuvien rajojen vuoksi tilastot post-sosialistisista, saati sosialistisen ja vanhan Venäjän kauden aikaisista, muuttovirroista ovat varsin monisuuntaisia.

Pääosassa ovat kuitenkin nuoret, joiden arkielämää tutkija on seurannut havainnoimalla heitä nuorisokulttuurisissa tiloissa. Sen ohella hän on tietysti haastatellut teini-ikäisiksi luokiteltavia naisia ja miehiä.

Etnis-kulttuurisesta tutkimuksesta tuttu jako ”meihin ja heihin” on ilman muuta keskeinen kysymys kautta kirjan. Yhteenvedossa tutkija nostaa esiin erityisesti nuorten kokemukset ja tuntemukset arkipäiväisistä kohtaamisista ”heidän” eli venäläisten kanssa. Nuorisokerhot ja bussien ja reittitaksien kaltaiset julkiset tilat luovat näyttämöitä, joilla ennakkoluulot, ksenofobia ja rasismi kohdataan kasvokkain.

Tunnistaminen tapahtuu ulkonäön, vaatetuksen ja kielen, murteen tai ääntämyksen kautta.

Se, onko kyse valtaväestöönkin pinttyneestä ihmisvihasta, jota media ruokkii, vai pelkästä skinheadien marginaaliryhmien harjoittamasta ”huliganismista,” vaatisi tietysti toisen tutkimuksen, uudesta näkökulmasta. Keskittymisen nuoriin itseensä, heidän puheeseensa, tukeutuu tässä kohdin kuitenkin myös tilastoihin, joissa kerrotaan rasististen hyökkäyksen määrästä. Sosiaalinen media ei näinä vuosina näytä olleen vielä kovin keskeinen.

Tämän päivän läntisestä Euroopasta tutut pohdinnat kulttuurisesta kuulumisesta uudella, post-sosialistisella kaudella kertovat myös hybrideistä identiteeteistä ja pyrkimyksistä edetä kohti kulttuurista moninaisuutta, jolla binaariset me/he-jaot purettaisiin. Kiinnostavaa on, että Ziemer kehittää analyysiaan myös intersektionaaliseen suuntaan. Koulutus-, luokka- ja varallisuuserot vaikuttavat nuorten valintoihin ja näkemyksiin tulevaisuudesta; identiteetit eivät siten ole vain diskursiivis-kulttuurisesti tuotettuja. Uskonto ei saa ainakaan analyysissa suurta osaa, kumma

kylläkin, koska armenialaiset ovat kristittyjä, adygeit taas suurelta osin muslimeita.

Kirjan keskeisin kappale koskettaa sukupuolta. Tällä hetkellä teema kuuluu valtavirta-analyysihin ja on itse asiassa kulttuurisen sosiologian pääjuonteita. Sekä kansakunnat että vähemmistöt rakentavat itseään sukupuolen kautta, kuten feministinen tutkimus on jo vuosikymmeniä todennut ja todistanut. Seksuaalista suuntautumista tuskin mainitaan, ja se olisikin epäilemättä vaatinut ohimennen käytyjä keskusteluja paneutuvampia haastatteluja, pitkäaikaisempien ja luottamuksellisten tutkimussuhteiden luomista.

Siitä, millainen on ”oikea” armenialainen tai adygeilainen tyttö tai nainen, ei jää epäselvyyttä. Patriarkaalinen kulttuuri nojaa miehisten perheenpäiden valtaan ja vähemmistöyhteisöjen sisäiseen, perhettä ja sukua laajempaan kontrolliin. Tätä on vaikea kyseenalaistaa, mutta ehkäpä naisten, äitien osuus olisi tarvinnut lisävalaistusta. Toisaalta perheet ovat itse alisteisia yhteisötasolle. Etnis-kulttuurisen identiteetin luomisessa ja säilyttämisessä on kysymys naisten

toissijaisuudesta – kuten jo hääseremonia kertoo: armenialaisen sulhasen lupaukseen ”minä puhun hänen puolestaan” (*la ruhaisi za nee*), morsian vastaa: ”minä alistun” (*la pokorna*). Kysymykset kunniaista, neitsyydestä ja puhtaudesta ovat kaikkiaan vahvasti ja epäsymmetrisesti sukupuollittuneita; performatiivisuus on olennainen osa tätäkin prosessia.

Ketään yllättää, että vähemmistöjen miehet saavat seurustella venäläisten naisten kanssa, mutta sama ei päde toisinpäin: vähemmistöjen naisten on valittava oman ryhmäänsä kuuluva kumppani. Näihin vaatimuksiin ei välttämättä enää sopeuduta. ’Perinteinen’, ’takapajuinen’ löytää vastakohtansa ’modernissa’ ja ’edistyksellisessä’. Yleensä ylempiin luokkasemiin kuuluvat tytöt ja naiset haluavat tältäkin osin enemmän, ja itse asiassa modernius rakentuu juuri naisten kautta, heidän vaatimuksistaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuteen.

Muutos on siis meneillään – ja ehkäpä tässä on jälleen työ, joka ansaitsi uuden kenttämätkan?

Aino Saarinen